

Perheyrittäjyystutkimuksen yhtymäkohtia osuustoimintatutkimukseen

Kansainvälisen perheyritysakatemian (IFERA) vuoden 2014 pääkonferenssi järjestettiin Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa 24.-27.6.2014. Konferenssin teemana oli ”perheyritysten sisäinen ja keskinäinen yhteistoiminta.” Konferenssin pääjärjestäjä oli professori Iiro Jussila, joka toimii Lappeenrannan yliopistossa osuustoimintajohtamisen laitoitusprofessorina. Hänellä on vankka kokemus myös perheyrittäjyystutkimuksen parissa. Konferenssissa oli ajatus yhdistää perheyrittäjyyden ja osuustoiminnan näkökulmia. Osuustoiminta on tavallaan ”perheiden yrittäjyyttä” yhteisiin päämääriin. Perheyrittäjyys ja osuustoiminta täydentävät toisiaan, esimerkiksi maatala – osuusmeijeri, bensinikauppiasyrittäjä – Suomalainen energiaosuuskunta SEO ja vaikkapa kotitalous - osuuskauppa. Tarkoituksena oli nostaa uusia avartavia näkökulmia esiin.

Jussila markkinoi konferenssia osuustoimintayrityksille erityisesti siksi, että se tarjoaa vastauksia maataloustuottajien kannalta kiinnostaviin kysymyksiin: ”Maatilat itsessään ovat tyyppiesimerkki pitkäjänteisestä sukupolvesta toiseen etenevästä perheyrittäjyydestä, joten maatilojen toimintaa voi kehittää osin yleistä perheyritystietämystä hyödyntäen. Toisaalta maatilojen ymmärtäminen perheyrityksenä auttaa oivaltamaan myös maatilojen yhteistoiminnan pitkäjänteisen menestymisen kannalta kriittisiä asioita ja täten löytämään uusia työkaluja tuottajain osuustoiminnan johtamiseen.”

Jussilan mukaan yhdistäviä ja vertailtavia tekijöitä löytyy. Nämä koskevat mm. toimitusjohtajan työtä ja asenteita, hallituksen jäsenten erilaisia rooleja, hyvää hallintoa pienistä yrityksistä listayhtiöihin, laskentatoimen ja rahoituksen erityiskysymyksiä, innovaatioita ja kasvua, yritysvastuuta ja liiketoimintaetiikkaa, kulttuurin roolia yritystoiminnassa, tunteita ja luottamusta, konflikteja ja stressiä. Monet kysymyksistä ovat yleisiä ja toisaalta osuustoiminnan kanssa yhteisiä. Jussilan mukaan perhe- tai sukuyhteisöstä on toisinaan lyhyt matka tiettyä elinkeinoa harjoittavaan, yksilöistä ja perheistä koostuvaan yhteisöön.

Konferenssissa esiteltiin yli 130 tutkimuspapereita. Tutkijoita oli yli 30 maasta ympäri maailmaa. Kaikkiaan konferenssiin osallistui yli 200 henkilöä. Käsiteltävät perheyrittäjyyden kysymykset olivat moninaisia, mm. toimitusjohtajan vaikutus innovaatioon ja suoritukseen, innovaatiot yleensäkin perheyrityksissä, menestys ja yhteisö, kulttuuritekijöiden rooli perheyrittäjyydessä, yhteiskuntavastuu ja etiikka, yhteistoiminta ja verkottuminen perheyritysten kesken, omistajuus ja kontrolli perheyrityksissä, hallituksen rooli, yrittäjämäinen orientoituminen ja arvonluonti, perheyrittäjyys eri maissa ja alueilla, perheyritysten kasvu sekä hyvät ja huonot hallintokäytännöt. Tutkimuskysymyksinä olivat myös johdon asenteet, työntekijöiden ja ulkopuolisen avun rooli sukupolvenvaihdosprosessissa, oppiminen, innovaatio ja konflikti menestyksessä, laskenta, rahoitus ja juridiset asiat perheyrityksessä, sosiaalinen pääoma ja omistajuus, innovaatio ja kestävä kehitys, psykologinen omistajuus ja tunteet, perheyrityksen rahoitusasiat, johtamisen konfliktit ja stressi perheyrityksessä, kansainvälistyminen, perhesuhteet sekä johtamisen ammattimaistuminen.

Osuustoimintateeman perusteella Hannes Gebhardin rahasto tuki konferenssia 3.000 eurola.

Perheyritys - perheyrittäjäys

Mitä on perheyrittäjäys? Tähän antoi täydellimmän vastauksen Jyväskylän yliopiston emeritusprofessori Matti Koiranen, joka on kokenut perheyritystutkija.

Hän tarkasteli perheyrittäjäyttä dynaamisena voimavarana taloudessa ja yhteiskunnassa. Seikkaa, että perhe toimii omistajana, on syytä Koirasen mukaan korostaa. Hän nostaa esiin viisi kohtaa:

1. Perheyritykset ovat selkäranka ja moottori useimmille talouksille. Kyseessä on yrittäjyyden vanhin muoto.
2. Ne ovat voimavara aluetalouksille.
3. Niitä tarvitaan resurssivoimaisena vastuullisena toimijana, arvon luojana ja ratkaisun tarjoajana.
4. Arvon luomisen näkökulmasta perheyritysten psykologinen omistajuus ja yrittäjäveltoisuus ovat avain hyvään legaaliseen omistajuuteen.
5. Symbioottinen suhde perheyritysten, perheen ulkopuolisten sijoittajien ja yhteiskunnan välillä on tärkeä perusta.

Koiranen laajensi omistajuutta psykologiseen ja sosiosymboliseen omistajuuteen. Hän kysyi, että kun sijoittaa pörssissä, onko sijoittaja todella yrityksen psykologinen omistaja, syntykö omistajuuden tunne? Koirasen mukaan ”perheyritys on aivan muuta kuin julkinen yhtiö.”

Perheyrityksen määrittely ei ole yksinkertaista eikä siitä ole täyttä yhteisymmärrystä. Koiranen määritteli mallin seuraavasti: Talousyksikkö, jota 1) perhe kontrolloi, 2) vuorovaikutus perheen ja liiketoiminnan välillä ja 3) tarkoituksellinen periytyvyys suvussa sukupolvelta toiselle.

Perheyrittäjäys merkitsee voimavaraa. Mitä on voimavara:

- jotain, mitä voi käyttää tukena
- jotain, mikä merkitsee voimavaraa, joka voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön
- mahdollisuutta venyä tiukassa paikassa ja
- sitä, että tarvittaessa ”noustaan uudelleen”.

”Perhe on tätä kaikkea jo valmiiksi”, lausui Koiranen.

Mitkä ovat perheyrittäjän voimavarat?

- taitoa, tahdonvoimaa ja tekemisen meininkiä, kommunikaatiota
- terävyyttä saada asiat tehtyä
- kompensoi muiden resurssien puutetta tai vajavaisuutta

- kyky käyttää rajalliset voimavarat tehokkaasti
- voidaan välittää sukupolvien yli.

Koirasen mukaan ”ajattelu alkaa, kun rahat loppuvat. Jokaisen sukupolven tulee uudelleen löytää yrittäjäyys. Jos näin ei tapahdu, yrittäjäyden voima katoaa. Asia pitää olla koulussa esillä yrittäjäyyskasvatuksen muodossa. Isompi haaste on kuitenkin kotikasvatus.”

Perheyrittäjäydessä tulee kannustaa niitä perheyrittäjiä, jotka jo toimivat sekä niitä yrityksiä, joita ollaan perustamassa juuri nyt.

Mitä tarkoittaa (perheyrittäjäyden) dynamiikka?

- tuottaa liikettä, liikevoimaa
- pohjautuu ambition (kunnianhimo)
- täynnä energiaa ja aktiiviteettia
- voimakasta ja elinvoimaista ja
- jota voidaan uusintaa.

”Jos on odotus, että pitää toimia, ei voi enää olla passiivinen omistaja.” Dynaamisudella perheyrittäjäyys varmistaa jatkuvuuden. Jatkuvuutta harjoittavat luovat talouteen dynaamista stabiiliutta talouteen ja yhteiskuntaan.

Koiranen sanoi, että laki- ja talousnäkökulma omistajuuteen ei riitä. Ne eivät ole ainoita omistajuuden ulottuvuuksia. Myös psykologinen omistajuus (omistajuuden tunne) ja sosio-symbolinen omistajuus (myös muu yhteiskunta tuntee yritystoiminnan omakseen). Jos jälkimmäisiä ei ole, ensimmäiset ulottuvuudet hyytyvät.

Perheyrittäjäydestä hän totesi lisäksi, että

- Avustavat sukulaiset suuri voimavara, erityisesti huonoina aikoina. Tämä voimavara on usein näkymätöntä.
- Psykologisella omistajuudella on positiivinen vaikutus suoritukseen. Tämä omistajuuden muoto ei saa kuitenkaan mennä yli eli se pitää optimoida (vrt. osuustoiminnassa fuusioiden vaikeus silloinkin, kun yritys jo suurissa vaikeuksissa – voidaan sanoa psykologisen omistajuuden menevän liian pitkälle).
- Sosio-symbolinen omistajuus luo oikeudenmukaisuutta, joka todennäköisesti on suhteessa hyvinvointiin.

Koiraselta kysyttiin, että miten hänellä voi olla niin palava suhde perheyrittäjäyteen. Hän kertoi todella uskovansa siihen myös omien kokemusten kautta. Perheyrittäjäydessä sukupolvien yli menevä jatkuvuus on ydin. Siihen Koirasen mukaan vaikuttavat, että kuinka kasvatetaan seuraava sukupolvi - ”ei ainakaan laiskoiksi” - ja miten taloudelliset olosuhteet yhteiskunnassa suosivat perheyrittäjäyttä.

Myös Josip Gotlar Lancasterin yliopistosta Iso-Britanniasta pohti, mitä on perheyrittäjyystutkimus. Mitä perheen omistama tai johtama yritys tekee sellaista, mitä ei-perheyritys ei tee? Missä on mallin kilpailuedut ja miten sellaista yritystä johdetaan? Kaikki seikat tulee huomioida perheyrittäjyystutkimuksessa: perhe, perhe-elämä ja perheen muoto. Ei ole yhteisymmärrystä siitä, mikä määrittää perheyrittäjyksen ja mitkä kriteerit empiirisessä tutkimuksessa erottaa perheyrittäjyksen ei-perheyrittäjyksestä. Pohdittavat elementit ovat joka tapauksessa perhe, johto ja omistus. Perheen käsite on voimakkaassa muutoksessa, joten määrittely on menossa yhä hankalammaksi. Pitääkö lopulta ollakaan ehdotonta määritelmää vai riittääkö määritelmänä käsitteellinen kehä tai sumu?

Perhesosiologian näkökulma bisneslähtöiseen tutkimukseen

Professori Theodore N. Greenstein yhdysvaltalaisesta Pohjois-Carolinan valtionyliopistosta kertoi, mitä annettavaa perhesosiologialla on perheyrittäjyystutkimukseen. Hänen lähtökohdansa oli ajattelussa ”perhe ensin, liiketoiminta sitten”. Näin tulee ymmärrettäväksi, että perhesosiologialla voi todella olla annettavaa.

Greenstein kertoi, että

- Suurin osa perheyrittäjyystutkimuksesta tehdään yliopistojen kauppatieteellisissä tiedekunnissa (bisneskouluissa).
- Tutkijat pohtivat bisneslähtöisiä kysymyksiä ja tuloksia eikä perheulotteisia kysymyksiä ja tuloksia.
- Tutkijat käyttävät liiketaloustieteen teorioita eivätkä perhesosiologian teorioita.

Greenstein kannusti, että kannattaa lukea myös oman tieteenalan ulkopuolelta, sillä siten saa uusia ideoita siihen, miten asioita voi tarkastella eri kanteilta omalla tieteenalalla.

Perhetutkimuksen pohdintoja, joita kannattaa huomioida perheyrittäjyystutkimuksessa ovat mm.

- perhe on yksilöiden järjestelmä
- perheen määritelmä on ongelmallinen (ja käy perhekäsityksen monipuolistuessa yhä ongelmallisemmaksi)
- perheenjäsenillä on koko ajan eri vaihtelevia rooleja
- paljon perheen käyttäytymisestä on yksityistä ja kätkeytyä ”takahuoneen käyttäytymistä” ja
- kaikilla on ennakkokäsityksiä perheestä ja perhe-elämästä.

Bostonin yliopiston professori Michael Pratt on keskittynyt perheyrittäjyysten ihmisten erilaisiin identiteetteihin: ”kuka minä olen ja mitä muut minusta ajattelevat”. Perheyrittäjä on monien identiteettien ympäristö. Parasta tulee, kun osataan hedelmällisesti yhdistää erilaisia identiteettejä; ”kombinaatiot voivat olla rohkaisevia, mutta myös räjähtäviä”.

Perheyriyten välinen yhteistoiminta

Konferenssin pääteemaa eli perheyriyten välistä yhteistyötä käsiteltiin useissa papereissa.

Daniela Weismeier-Sammer itävaltalaisesta Wienin yliopistosta kertoi yhteistyöstä ja verkottumisesta perheyriyten kesken. Hänen aineistonsa kertoi, että vaikka yhtiöiden välillä on iso kokoero, yhteistyö voi kukoistaa, kun arvot, tavoitteet, visiot ovat samassa suunnassa. Suhde perustuu tällöin voimakkaaseen luottamuspääomaan; suhteet eivät ole näissä tapauksissa aina edes muodollisesti juridisin sopimuksin vahvistettu eikä liiketoiminta varsinaisen taloudellinen ”kultakaivos”.

Elias Hadjielias kyproslaisesta Central Lancashiren yliopistosta oli tutkinut yritysten välistä organisationalista yhteistyötä, jossa osuuskunta yhdistää perheyriyksiä. Kun normaalisti yritykset toimivat yksin, kuinka siis perheyriykset voivat tehdä yhteistyötä. Hänen tutkimuskohteenaan oli kolmen vähittäiskauppaa harjoittavaa perhettä, jotka tekevät yhteistyötä osuuskunnan kautta. Hänen tuloksissaan korostui, että perheen ja bisneksen välissä oleva osuuskunta tarkoitti paitsi muodollista kanssakäymistä kokousrutiineineen myös sosiaalista yhteenkuuluvaisuutta lisäävä kanssakäymistä. Hän korosti, että organisaatioyrittäjyyden tasoina ovat ensinnä perheyriyten taso ja toisena osuuskuntataso. Tutkija korosti, että tiimiyrittäjyydellä saadaan markkinoille suurempi voima.

Nämä osuustoiminnan perusasiat olivat konferenssin kuulijoille selvästi uusia. Perheyriyten osuuskunta osoittautui asiaksi, josta ei ole paljoa kuultu. Yleisöstä epäillen kysyttiin, että mitä tässä tutkitaan: onko tutkija kiinnostunut yrittäjyydestä vai siitä kuinka toimia yhteistyöstä osuuskunnassa. Voi kysyä, että onko tässä lopulta eroa, kyse lienee samasta prosessista, joka on osattava.

Isabella Hatak Wienin yliopistosta oli niin ikään tutkinut yhteistyötä perheyriyten välillä. Hänen aineistossaan yritysten liian pieni kasvu ja rajallinen kilpailukyky olivat johtaneet yritykset yhteistyöhön. Luottamus oli yhteistyön perusta. On kysyttävä, mitä luottamus merkitsee ja mitkä teot sitä kasvattavat. Metallin- ja puualan yritykset olivat hakeutuneet yhteistyöhön rakentaakseen asiakkaille portaita, niissä kun tarvitaan usein molempia materiaaleja. Yhteistyöllä oli haettu laajempaa asiakaskuntaa ja lisää tilauksia. Asiakas hyötyi, koska heille oli yksi porrastoimittaja kahden materiaalitoimittajan sijaan. Yhteistyötä tekevien yritysten luottamus osoittautui tärkeäksi kilpailuedun lähteeksi. Se merkitsi yrittäjien persoonallisia ja epämuodollisia suhteita sekä omistautumista lojaalille partnerille. ”Kättä päälle” -sopimukset voivat toimia ilman, että joka asiasta on muodollista sopimusta. Tuntemus antamisesta ja saamisesta oli tärkeä. Tutkija havaitsi tiedon jakamisen vähentävän kustannuksia. Avoimuus antoi suuremmat mahdollisuudet hyödyntää uutta teknologiaa ja markkinoita.

Henrik Harms saksalaisesta Hampurin kansainvälisen talouden instituutista pohti, että kuinka organisoida yritysten yhteistyö vaihdantateorian valossa, voiko perinteistä lähestymistä-

paa soveltaa perheyriityksiin? Perinteisesti on ajateltu, että on vain kaksi keinoa organisoida taloutta: markkinat ja hierarkia. Mutta on jotain myös siltä väliltä: taloudellinen yhteistoi-
 minta. Mutta mitkä ovat vaihdantakustannukset: raha, ilmapiiri, valtasuhde, riippuvuus ym. Ovatko kumppanit toisia perheyriityksiä vai mitä ne voisivat olla? Sellaista tutkimusta, joka valaisisi sitä, kuinka todella mitata vaihdantakustannuksia, ei juuri ole olemassa.

Rolex Owino Jyväskylän yliopistosta käsitteli yhteisöllistä pääomaan kehityksen tekijänä. Hänen mukaansa pk-yritykset ovat usein konservatiivisia sen suhteen, että ne haluaisivat kasvua nimenomaan liittoutumalla toisten yritysten kanssa. Pitää olla tahtoa ja sosiaalista pääomaa mennä eteenpäin. Sosiaalinen pääoma vaikuttaa kasvuun. Sen varassa voidaan rakentaa yritysten välistä yhteistyötä mm. markkinoinnissa, valmistuksessa ja jakelussa. Voimakas side yritysten välillä ilmenee uuden tiedon yhteisessä hyödyntämisessä, luotta-
 muksessa ja sitoutumisessa. Heikko side merkitsee yhteistyötä lähinnä yhteisten tarinoiden ja visioiden tasolla. Onnistunut yhteistyö merkitsee uusia tuotteita markkinoille sekä tuotteita kokonaan uusille markkinoille, päätti tutkija.

IFERAn puheenjohtaja Sonjay Goel yhdysvaltalaisesta Minnesota Duluthin yliopistosta kysyi, millä tavalla osuustoiminnan ydinideat sopivat perheyriittäjyyteen. Miksipä perheyriitykset eivät voisi ottaa osuustoiminta-ajattelua omakseen? Paljon on samanlaista: pitkän aikavälin ajattelu yleensäkin, vuorovaikutteisuus ja hyötyjen saaminen ajan kanssa. Voisiko demo-
 kraattinen kontrolli olla mahdollinen: jokaisella perheen jäsenellä yksi ääni riippumatta ra-
 hasta? Demokratia voi parantaa kommunikaatiota, koska kaikkia on kuunneltava. Nuoriakin on pakko kuunnella. Myös naiset saadaan ääneen. Ajatuksille pitää ylipäänsä hankkia kannatus perheen piirissä. Kun kaikilla on vaikutusvaltaa, saadaan henkiset voimavarat käyttöön eri suunnista. Pitää rakentaa luottamusta, kun ei voi määrätä. Tämä lisää informaatiota ja viestintää. Demokraattinen valinta hallintotehtäviin voi merkitä, että henkilö valitaan hallin-
 toon vaikkapa vain viideksi vuodeksi kerrallaan. Myös osuuskunnissa on erilaisia omistuk-
 sia/pääomaeriä, silti jokaisella vain yksi ääni. Mutta mitä tällainen vaikuttaa perheyriityksen psykologiseen omistajuuteen, kun jokainen on osallinen uudella tavalla? Mitä merkitsee identiteetille? Altistaako järjestelmä konflikteille? Demokraattisessa järjestelmässä joudutaan ponnistelemaan uudella tavalla; miten systeemi siis saadaan sosiaalisesti toimimaan? Tähän on panostettava! Mitä negatiivista voisi löytyä? Joutuvatko lahjakkaat vetäytymään demokratian edessä? Miten suhde riskinottoon: toinen haluaa ottaa enemmän, mutta käytössä ei ole enempää äänivaltaa? Miten jokaiselle uudelle tulokkaalle annetaan ääni: perhe päättää, mutta millä ehdoilla? Osuuskunnan sisällä voi olla mahdollisuus ”poliittiseen pe-
 liin”. Miten voimme varmistaa, että jokaisella osuuskunnan jäsenellä on intressi yhteisessä yrityksessä eikä omassa itsessä? Kun marginaalissa olevat henkilöt tulevat mukaan, mitä heillä on sanottavaa? Perheosuuskunta osuustoiminnallisine arvoineen olisi itse asiassa melko lähellä perheneuvostoa, päätti Goel.

Kvantitatiivinen – kvalitatiivinen tutkimus

Denice Flecher Lancasterin yliopistosta Iso-Britanniasta pohti sitä, mitä laadullinen tutkimus tuo perheyrittäjäyden tutkimukseen. Kysymys on olennainen, koska kvantitatiivinen, määrällinen, tutkimus hallitsee perheyrittäjäyden tutkimusta.

Hänen mukaansa laadullinen tutkimus on alikäytetty menetelmä ja tarvetta enempään on olemassa. Miksi? Siksi, että se täyttää tietoaukkoja, erityisyys saadaan esille ja se on hyvä työkalu rakentaa teoriaa. Laadullista tutkimusta määrittävät ainakin seuraavat asiat. Se näyttää, miten ihmiset hoitavat asiansa päivittäin sisältä päin katsottuna. Se nostaa esiin kokonaisvaltaisuuden, logiikan, rakenteet ja järjestelyt. Myös toimijoiden laskelmointi ja muu käyttäytyminen tulee paremmin selville

Miksi laadullista tutkimusta tarvitaan?

- laaja tutkimusmenetelmien käyttö on yleensäkin suotavaa.
- tuo esiin tutkijan kenttätutkimuksen tulokset sanoin, kielikuvin ym.
- asioiden kontekstisidonnaisuus ilmenee selkeästi
- tutkimusasetelmaan tulee läpinäkyvyyttä ja
- tekee selkeäksi, miten uusi tieto vaikuttaa teorianmuodostukseen; se auttaa ymmärtämään, miksi monet tulokset ovat mahdollisia, mutta jotkut siitä huolimatta sopivampia riippuen yhteydestä.

Johtopäätöksiä

Perheyrittäjäyden tutkimus on kiinnostavaa ja työskentelee syvälle käyvien kysymysten parissa. Tutkijoita on ympäri maailmaa ja he ovat verkottuneita. Tutkimuksella on järjestö- ja tutkimuslaitosten lisäksi myös omat julkaisufooruminsa tieteellisissä lehtineen. Tässä on paljon samaa sen kanssa, mihin osuustoimintatutkimus on pyrkinyt.

Perheyrittäjäyden tutkijat eivät näytä karttavan vaikeita aiheita, minkä voi sanoa olevan avain kehittymiseen. Esimerkiksi Saksassa tutkitaan syyllisyyden suhdetta yritystoimintaan. Monet yritykset hyötyivät toisen maailmansodan aikana sotatarviketilauksista, orjatyövoimasta ja olivat osana ihmisten joukkotuhoissa. Sodanjälkeiset sukupolvet ovat saattaneet vaieta, mutta nykyistä sukupolvea asia saattaa vaivata siinä määrin, että sillä on merkitystä yritysidentiteetin kehittymiseen. Ilmiö saattaa näkyä myös mittavina lahjoituksina yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Konferenssissa oli havaittavissa perheyrittäjäyden tutkijoiden kysymyksenasettelun ja teorioinnin samankaltaisuus verrattuna osuustoimintaa koskevaan tutkimukseen. Tähän lienee vaikuttanut sekin, että osin samat tutkijat ovat kiinnostuneita molemmista tutkimuskohteista. Perheyrittäjäyden- ja osuustoimintatutkimuksella on opittavaa toisilta, toinen toimii toisen peilinä ja ilmiötkin menevät taloudessa jatkuvasti lomittain. Peilinä toimiminen voi tarkoittaa mm. sitä, että perheyrittäjäyden tutkimuskysymyksiin ja -vastauksiin perehtyessä pohditaan mieleen, kuinka vastaava kysymys tulisi muotoilla osuustoimintatutkimuksen puo-

lolla vai sopiiko peräti täsmälleen sama kysymys myös osuustoimintapuolelle ja mikä olisi-
kaan vastaus silloin, kun kyseessä ei olekaan pitkälle verisukulaisuuteen perustuva perhe
vaan samaa intressiä jakava ”heimo”, kuten osuustoiminnassa on tilanne.

Perheyritysten välinen yhteistoiminta ja sen tutkiminen ei ollut konferenssin tutkijoille mi-
tenkään itsestään selvä asia. Erityisen uutta vaikutti olevan yhteistoiminta osuuskunnan
puitteissa. Vaikka tällaista liiketoimintamallia käytetään ainakin Suomessa melko paljon, asia
on se monille vieras asia eikä lainkaan yleisesti tunnettu.

Perheyritystutkimus on painottunut kauppakorkeakouluihin (bisneskouluihin). Osuus-
toimintatutkimuksessa tilanne on ollut juuri päinvastoin – muut tieteenalat ovat olleet ilmi-
östä jossain määrin kiinnostuneita, mutta aukko on ollut siinä, että bisneskoulut eivät ole
tutkineet juurikaan osuustoimintaa.

Kuten osuustoimintayrityksen, myös perheyrityksen lopullinen määrittäminen on pulmallis-
ta, kun elämä on moninaista ja yhä moninaisemmaksi se käy. Ilmiöiden moninaisuus ja kirjo
on tietysti hyvä asia, koska se kertoo ameebamaisesti elämään, arvomaailmojen muutok-
seen ja yhteiskuntaan sopeutuvasta yritysmalleista ja taloudesta. Määrittelemisen ongelmis-
ta tuskin kannattaa tehdä ongelmaa.

Psykologinen omistajuus on tärkeää tutkimuskohde niin perheyritykselle kuin osuustoimin-
tayritykselle. Se on avainvoimavara, mutta tärkeä huomio on, että omistajuuden tunne ei
saa mennä ”yli”, jotta siitä ei tule kehitystä jarruttava tekijä esimerkiksi valmiudessa yritys-
järjestelyihin markkinoiden muuttuessa ja mahdollisuuksien avautuessa.

Perheyritystutkimuksessa menetelmät ovat pitkälti kvantitatiivisia eli määrällisiä ja siksi pe-
räänkuulutettiin kvalitatiivisten eli laadullisten menetelmien käytän lisäämistä. Suomalaises-
sa osuustoimintatutkimuksessa tämä ei ole ollut epäkohta. Erityisesti koska osuustoimin-
tayrityksistä on tehty osin varsin korkeatasoista historiatutkimusta, osuustoimintayritysten
”sielunelämä” tunnetaan melko hyvin. Lisäksi Suomessa tehdyssä liiketaloustieteellisessä
tutkimuksessa ei ole kaihdettu laadullisten menetelmien käyttämistä.

Kuten perheyritystä, myös osuustoiminta pitää jokaisen sukupolven löytää uudelleen tai
muuten ajatus katoaa. Tutkimus, opetus, yrittäjyyskasvatus ja kotikasvatus ovat tärkeitä niin
perheyritykselle kuin osuustoiminnalle.

IFERAn puheenjohtajan Sanjay Goelin sanoin, konferenssin tarkoitus oli laajentaa mielikuvivi-
tusta, terävöittää ajatuksia ja lisätä tietoa. Tässä tehtävässä konferenssi onnistui hyvin.

1.7.2014 Sami Karhu